

“Genç Çin” ve “Genç Çinliler”: Çin’de Aydınlanma, Yeni Kùltür Hareketi ve Yeni Siyasal Biçimlenme

CAN ULUSOY*

Dr. Öğretim Üyesi
Kapadokya Üniversitesi İktisadi İdari ve Sosyal Bilimler Fakùltesi

**1983’te Bursa’da doğdu. 2015’te “Taşra’da Kent ve Aydın: Bursa Örneği (1930-1950)” başlıklı çalışmasıyla, Galatasaray Üniversitesi Siyaset Bilimi Bölümü’nden doktora derecesi aldı. Kent tarihi, Türk siyasal kùltürü ve tasavvuf tarihi gibi konularda çeşitli makale ve sunumlar yaptı. Ayrıca Çin’in siyasal, kùltürel ve inanç tarihini, Türkiye ve İran ile mukayeseli bir biçimde tartışan yazılar yazdı. Kapadokya Üniversitesi’nde Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde Dr. Öğretim Üyesi olarak çalışmaktadır. Ayrıca danışmanlığını yaptığı Bursa Mevlevihanesi’nde Mesnevi şerhi, Osmanlı Türkçesi Matbu ve El Yazmaları Okuma dersleri vermektedir.*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4465-3201>

e-posta: can.ulusoy@kapadokya.edu.tr

Geliş Tarihi: 05.02.2025

Kabul Tarihi: 01.05.2025

Atf: Ulusoy, C. (2025). “Genç Çin” ve “Genç Çinliler”: Çin’de Aydınlanma, Yeni Kùltür Hareketi ve Yeni Siyasal Biçimlenme. *BRIQ Kuşak ve Yol Girişimi Dergisi*, 6(4), 449-470.

ÖZ

İlk kez 1900'de Liang Qichao (1873-1929) tarafından kullanılan "Genç Çin" kavramının modernist içeriği, özellikle 1911 Xinhai Devrimi'nin kısa süre içinde akamete uğraması sonrasında politik ve kültürel olarak geliştirilmiştir. "Genç Çin" in bir türevi olarak düşünülebilecek Yeni Gençlik, bir dergi adı olmanın ötesinde, "Genç Çinliler" in ilk büyük kültür devrimi olarak adlandırılan "Yeni Kültür Hareketi" nin merkezinde yer almıştır. Bu hareket, kültür, edebiyat, felsefe, siyaset teorisi, kadın hakları gibi konular başta olmak üzere, adeta düşünsel manada yaşanan bir patlamayı tanımlar. Bu patlamanın kıvılcımını ise 4 Mayıs 1919'da başlayan yurtsever gençlik mücadelesi çakmıştır. Düşünsel manada büyük bir enerjiyi açığa çıkaran bu hareket, siyasal alan için de önemli sonuçlar doğurmuştur. Bu dönem içinde yaşanan tartışmalardan sonra her türlü monarşist düşünce bu dönemle birlikte Çin'in gündeminden düşmüştür. Çin Komünist Partisi'nin (ÇKP) kuruluşu ve Çin'de modernist düşüncelerin kitlelere yayılmasında 4 Mayıs ve Yeni Kültür Hareketi'nin rolü büyüktür. Dünyadaki "Jön" Hareketlerinin bir parçası olan "Gen Çinliler" e ait çeşitli örgütlenmeler ve hareketler; milliyetçi hedeflerle "gelenek" ile mücadele ederken, "demokrasi ve bilim" bayrağını yükseltmiştir. Milliyetçilik ile aralarındaki çelişkilere rağmen, evrenselci modernist akımların Çinli temsilcileri, Çin'in milli kurtuluşu için reçetelerini açıklamaya gayret etmişler ve milliyetçilik ile bağlarını kurmaya çalışmışlardır. 1949'da Yeni Çin'i vücuda getiren kadroların Marksizm ve milliyetçilik bağını yansıtan zihin dünyalarında bu dönemin önemli bir payı vardır.

Anahtar Kelimeler: Çin, Çin Komünist Partisi, 4 Mayıs, Yeni Gençlik, Yeni Kültür Hareketi.

"Young China" and "Young Chinese": Enlightenment, New Culture Movement, and New Political Formation in China

ABSTRACT

The modernist content of the concept of Young China, first used by Liang Qichao (1873-1929) in 1900, was developed politically and culturally, especially after the 1911 Xinhai Revolution failed in a short time. "New Youth", which can be considered a derivative of "Young China", was not only a magazine name but also at the center of the "New Culture Movement", which is called the first great cultural revolution of the "Young Chinese". This movement describes an intellectual explosion, especially in culture, literature, philosophy, political theory, and women's rights. The spark for this explosion was the patriotic youth struggle that began on May 4, 1919. This movement unleashed great intellectual energy and had significant consequences for the political arena. After the discussions during this period, all kinds of monarchist ideas disappeared from China's agenda. May 4 and the New Culture Movement played a significant role in the establishment of the Chinese Communist Party (CCP) and the spread of modernist ideas to the masses in China. Various organizations and movements belonging to the "Young Chinese", which are part of the "Young" Movements in the world, have raised the flag of "democracy and science" while fighting against "tradition" with nationalist goals. Despite the contradictions between them and nationalism, the Chinese representatives of universalist modernist movements have tried to explain their prescriptions for China's national liberation and establish their ties with nationalism. This period had an essential share in the mental worlds of the cadres who brought New China into being in 1949, reflecting the bond between Marxism and nationalism.

Keywords: China, 4 May, New Culture Movement, New Youth, Communist Party of China.

Giriş

“GENÇLİK” 19. YÜZYIL VE 20. YÜZYILIN siyasal düşüncesinde, kendinde bir değere sahip olmakla tanımlanmıştır. Eski rejimlerin “yaşlı” adedilmesi, doğal işleyişle uyumlu bir tarih algısı çerçevesinde, bu rejimlerin çöküşlerini mukadder olarak gören bir anlayışın tezahürüdür. Böylece “gençlik” yeninin, diri olanın temsilidir. M. Mesnier, Çin’de 4 Mayıs’ın, “yeni insan”ın ortaya çıkmasını amaçladığını ve bu “yeni insan”ın, “genç insan” olduğunu çünkü sadece gençlerin geçmişin gelenekleri tarafından yeterince bozulmamış olarak görüldüğünü, eski kültürü yok edebilecek, yeni bir kültür ve toplumun kurucuları olabileceklerine inanıldığını söyler (Mesnier, 1973: 15).

Aynı zamanda gençlik, yeni bir “benlik” inşa edebilme imkânı bağlamında, başta roman karakterleri olmak üzere, edebî literatürün mühim bir meselesi olmuştur. Çin’de bilhassa Yeni Kültür Hareketi ile başlayan bir dönemde romantizm akımından etkilenmiş modernist romancılar, ulusun gençleştirilmesi amacıyla, gençlik ve benlik kavramları üzerinden hareketle, nicelik olarak bir hayli hacimli çalışmalarda bulunmuşlardır (Jin, 2017: 355-359; Lei, 2017: 295-300; Leo, 1973: 75). Lu Xun (1881-1936) başta olmak üzere, tarzları itibariyle toplumsal gerçekçi olarak nitelenebilecek sosyalist edebiyatçılar, geleneği adeta zihinsel bir yamyam olarak tanımlamış ve modern Çin’in geleneksel kalıplardan kurtulmuş gençliğini, yarattıkları tipler üzerinden tahayyül etmişlerdir (Wang, 2017, 306-310; Leo, 1973, 69).

“Genç Çin” ve “Genç Çinliler” kavramları, Avrupâda ve Osmanlı İmparatorluğu’nda ortaya çıkan “Jön-Genç” hareketlerin bir parçasıdır. Aşağıda tartışıldığı üzere, kavramın Çin’de kullanımı, bu hareketlerin etkisiyle olmuştur. Bununla birlikte “Genç Çin ve Genç Çinliler” kullanım açısından

“Jön Türkler” kadar yaygın değildir. Bu çalışmada, “Genç Çin ve Genç Çinliler” kavramlarının kendisi üzerinde bizatihi durulduğu gibi, Çin’de 20. yüzyıl itibariyle ortaya çıkan gençlik hareketleri ve modernist düşünceler, “Genç Çin”i inşa eden etkenler olarak tartışılmıştır.

“Genç Çin” ve “Genç Çinliler” kavramlarının “Jön Türkler” ya da “La Giovine Italia” (Genç İtalya) kadar meşhur olmamasının, Çin’deki siyasal örgütlenmelerin varlığıyla ilgisi olduğu düşünülebilir. Avrupa ve Osmanlı İmparatorluğu’nda ortaya çıkan “Jön” akımları, farmasonik örgütlenme tarzlarıyla bilinen, gizli cemiyetler olarak ortaya çıkmışlardır. 19. ve 20. yüzyılda Çin’de birçok gizli cemiyet olmakla birlikte, Çin Birleşik Ligi (Tongmenghui), Çin Milliyetçi Partisi (ÇMP - Guomindang) ve Çin Komünist Partisi, “Genç Çin”i temsil eden milliyetçi ve modernist siyasal örgütler olarak öne çıkmıştır.

“Genç Çin” kavramını ilk kez kullanan reformist Liang Qichao başta olmak üzere, mutlak monarşiyeye karşı, anayasal monarşiyi savunan aydınlar, Yeni Kültür Hareketi döneminde, muhafazakâr tutumlarıyla öne çıkmışlardır. Bu nedenle “Genç Çin” statik değil, dinamik bir kavram olarak ele alınmıştır. 19. Yüzyılın reformist “gençleri”, özellikle 1912 sonrasında siyasal ve kültürel olarak “yaşlanmaya” başlamış; modernist-cumhuriyetçi siyasal ve kültürel akımların temsilcileri “Genç Çin”i temsil etmeye başlamışlardır. Bununla birlikte, aşağıda tartışıldığı üzere, bu akımların temsilcilerinin modernist tavırları, siyasal ve kültürel düşüncelerine aynı oranda tesir etmemiştir.

Çin, tarihsel geleneği ile olan bağlarını günümüze kadar tartışmaya devam etmiştir. Yeni Kültür Hareketi döneminde de “babalar ve oğullar” arasındaki tartışmalar önemlidir. Yalnız, “gelenek” bir tartışma konusu olarak her zaman gündemde olmakla birlikte, geleneksel siyasal sistemin mirasını, reformist bir programla bile olsa savunmak

Jiangsu eyaletinin Zhenjiang kentindeki üniversite öğrencileri, 4 Mayıs Hareketi'nin 100. yıldönümünü kutlamak için Komünist Gençlik Birliği bayrağı tutuyor (Fotoğraf: China Daily, 2019).

artık mümkün olmamıştır. Bu dönem sonunda, en azından “cumhuriyet” düşüncesinin Çin’de hâkim olduğu söylenebilir.

1911 Xinhai Devrimi, siyasal manada, 20. Yüzyılın Çin’de kapısını açmıştır. Fakat zihniyet dünyaları açısından Çin’in 20. Yüzyılını kuran siyasal-kültürel iklimin oluşmasında, Yeni Kültür Hareketi, adeta devrim niteliğinde bir öneme sahip olarak, “Genç Çin”in oluşumundaki en önemli dönemeçlerden biri olmuştur.

Bu çalışmada ilk olarak “Genç Çin” kavramının doğuşu ve Çin’deki kullanımı tartışılmıştır. “Genç Çinliler”in tarih sahnesinde yer aldıkları ve kendilerini gerek siyasal-örgütsel gerekse de zihniyet olarak biçimlendirdikleri “Yeni Kültür Hareketi”nin doğuşunun öncesindeki yayın çalışmaları ve sosyal ilişkiler tartışılmış, bu hareketin vücuda

gelmesindeki birikimlere işaret edilmiştir. Bu hareketin yarattığı patlamanın kıvılcımını çakan 4 Mayıs Hareketi incelenerek, “Yeni Kültür”ün Batılı vurgularıyla eş zamanlı yürütülmek zorunda kalınan anti-emperyalist çizgisinin yarattığı çelişkilere işaret edilmiştir. Nitekim bu çelişkiler, “Yeni Kültür Hareketi” içinde Aydınlanmacı ve geleneğin içinden tevarüs ettirilmiş farklı bir “aydınlanma” savunusu yapan kişilerin tartışmalarına önemli tesirde bulunmuştur. “Genç Çin”in hangi temeller üzerine kurulacağını tartışan liberal, anarşist, sosyal-demokrat, feminist, Marksist, romantik milliyetçi gibi modernist düşüncelerin bilhassa üniversiteler ve büyük kent merkezlerinde yayılmasına imkân veren siyasal iklime dikkat çekilirken, Çin Komünist Partisi’nin kuruluşunda bu hareketin oynadığı rol vurgulanmıştır.

“Genç Çin” Kavramının Doğuşu ve “Yeni Kültür Hareketi”ni Hazırlayan Süreç

T. Weston’ın da belirttiği üzere “Yeni Kültür Hareketi”nin başlangıcını Chen Duxiu’nun Eylül 1915’te Gençlik Dergisi’ni (Qingnian zazhi) kurmasıyla ilişkilendirmek ve ardından öncülerine dikkat etmeden derginin olgun aşamalarına geçmek, “Yeni Kültür Hareketi”nin kökenleri ve gelişimi yerine zirve noktasına bu orantısız odaklanma, hareketin kültürel ve entelektüel açıdan ikonoklastik yönlerine dair içgörüler zengin, ancak siyasal kökleri açısından zayıf bir akademik çalışma tehlikesini ortaya çıkarır (Weston, 1998: 255). “Genç Çin”lilerin zihniyet dünyalarında devrimci bir etki bırakan Yeni Kültür Hareketi’ni tartışmak için 20. Yüzyılın hemen başına dönmek, hareketi ortaya çıkaran tarihsel birikimi kavramak için önemlidir. Elbette “Genç Çin”in ortaya çıkışını hazırlayan süreçler, Çin’in modernleşme çabalarının başladığı 1861’e ya da anayasal-monarşistlerin etkili olduğu ve Çin milliyetçilerinin zuhur ettiği 1895’e kadar götürülebilir. Fakat kavramın doğuşunu izleyen süreçte 1905 itibarıyla Çin’in geleneksel eğitimi terk etmesi ve Cumhuriyet’in ilanını sağlayan 1911 Xinhai Devrimi kritik bir öneme sahiptir. Bununla beraber, Çin’deki modernleşme sorununun siyasal dönüşüme eşlik edecek bir zihniyet sorunu olarak ele alınmasında, 1911 Devrimi’nin akamete uğramasının nedenleri üzerine başlayan tartışmalar bilhassa mühimdir. Bu nedenle kavramın doğuşuyla beraber, Yeni Kültür Hareketi’ni besleyen süreci 1912 itibarıyla başlatmak daha işlevseldir. Yoksa C. Furth’un da vurguladığı üzere 4 Mayıs’ın ve onunla beraber başlayan Yeni Kültür Hareketi’nin hem emperyalizme karşı hem de kültürel yenilenme için bir kampanya olarak tarihsel emsalleri, özellikle 1898 ile 1912 yılları arasında zengindir (Furth, 1973: 59).

“Genç Çin” kavramı ilk kez 10 Şubat 1900’de Qingyi bao (Çin Tartışması) dergisinde reformist Liang Qichao’nun “Shaonian Zhongguo shuo” (Ode to a Young China) adlı eserinde geçer. “Ulusal gençleşme ideali”ni popülerleştirmek için iyi bir yeni kavram olarak ortaya konduğunu vurgulayan M. Song, daha sonra içinde “genç ve gençlik” geçen tüm başlıkların “Genç Çin”in türevi olduğunu savunur (Song, 2015: 28). Liang’ın “Genç Çin”i icat etmesinden sonraki on yıllarda ve özellikle Cumhuriyet’in ilk on yılında gençlik, modern Çin’de gerçekleşen neredeyse tüm sosyal reformların, kültürel ve politik devrimlerin merkezi sembolik figürü haline gelmiştir (Song, 2015: 15-16).

1905’te Çinli tüccarlar tarafından başlatılan Amerikan karşıtı boykot, öğrenciler tarafından şiddetle desteklenmiş, liman işçilerinden küçük dükkân sahiplerine kadar birçok sosyal grup bu boykota destek vermiştir.

“Genç Çin” isminin kullanımını 1912’den sonra daha yaygın olarak görmek mümkündür. “Yeni Kültür Hareketi”nin merkezinde yer alan Yeni Gençlik dergisini çıkaran Chen Duxiu’nun (1879-1942) arkadaşı ve onu etkileyen kişilerden biri olan Huang Yuangyong (1885-1915), Ocak 1912 itibarıyla haftalık Genç Çin gazetesini çıkarmıştır. Bu gazete aynı isimle Dört Mayıs Dönemi’nde “Genç Çin Topluluğu”nun yayın organı olarak Wang Guangqi (1891-1936) tarafından haftalık olarak tekrar yayımlanmıştır (Song, 2015: 28-29 ve 101).

La Jeunesse ya da Yeni Gençlik, modern Çin'in en etkili dergilerinden biriydi. Derginin genel yayın yönetmeni Chen Duxiu, bireycilik, demokrasi ve hümanizm gibi birçok yeni fikri tanıttı (Fotoğraf: Shanghai Daily, 2017).

Bu dönemde ortaya çıkan gençlik hareketlerinde de "Genç Çin" ismine rastlamak mümkündür. 20. Yüzyılın ilk modern Çin öğrenci hareketi 1902'de Nanyang Koleji öğrencilerinin kurduğu "Genç Çin Devrim Ordusu"nun (Shaonian Zhongguo zhi geming jun) önderliğinde gerçekleşmiştir (Song, 2015: 100). Bu dönem içinde, 1903'te Rus birliklerinin Manchurya'dan tahliyesinin ertelenmesi üzerine yapılan öğrenci gösterileri dikkat çeker. 1905'te Çinli tüccarlar tarafından başlatılan Amerikan karşıtı boykot, öğrenciler tarafından şiddetle desteklenmiş, liman işçilerinden küçük dükkân sahiplerine kadar birçok sosyal grup bu boykota destek vermiştir. Furth, 1903-1908 arasında daha yerel birçok anti-emperyalist öğrenci hareketlerinin varlığından da söz eder (Furth, 1973: 60). Bu hareketlerin, 4 Mayıs'ı besleyen "Genç Çinliler" in ilk modern öğrenci eylem-

leri olduğu dikkatten kaçmamalıdır.

M. Song, Liang Qichao'nun "Genç Çin" kavramını, "Genç" sıfatı taşıyan hareketlerin öncüsü olan Guiseppe Mazzini'nin kurduğu "La Giovine Italia" (Genç İtalya) hareketinden etkilenecek kullandığını söyler. Ayrıca Yeni Gençlik dergisinde "Genç Almanya" akımını ve bu akımın İngiliz, Fransız ve Amerikan muadillerini konu edinen pek çok yazının basıldığına dikkat çeker ve Genç Çin düşüncesinin öncülü olarak Jön Türk¹ akımına da vurgu yapar (Song, 2015: 40-44). M. Mesnier de Song ile benzer düşünceleri paylaşır. Chen Duxiu'nun da ikonoklastik ve kozmopolit bir hale getirmek için dergisine Gençlik ve sonra Yeni Gençlik adını verdiğini, ana kapakta Çince İbarelerin ortasında derginin ismi ayrıca La Jeunesse olarak yazılmak suretiyle, Jön akımlarla olan evrensel bağını kurduğunu söyler.

1912’de Beiyang Ordusu’nun lideri Yuan Shikai’nin (1859-1916) iktidarın iplerini eline alması ve Cumhuriyeti korumak için başlatılan ikinci devrim girişiminin başarısızlığı sonucu, Dr. Sun Yat-sen’in (1866-1925) önderlik ettiği Çin Milliyetçi Partisi’nin yasaklanarak, birçok üyesinin ülke dışına kaçmak zorunda kalması, Çin’de “Cumhuriyet”in akıbetine ilişkin yeni bir tartışma başlatmıştır. Çin Milliyetçi Partisi’nden kalan güçlerin Japonya’da örgütlediği Çin Devrimci Partisi’nin siyasal sorun ve silahlı mücadeleye öncelik veren bakışına karşı, “Cumhuriyet”in başarısızlığının esas nedenini kültürel ve zihinsel yapılarda aramak gerektiğini ve bu bağlamda toplumu dönüştürücü bir mücadele verilmesini savunanlar arasında bir ayrım ortaya çıkmıştır. Öyle ki, Dr. Sun’un üyelerinin parmak izlerini aldirmaya kadar varan uygulamalarıyla, mağlubiyetin esas nedenini örgütsel durum olarak gören bakışına karşı, Xinhai Devrimi’nin önderlerinden Huang Xing’in (1874-1916) de karşı çıkması ve daha derinlemesine bir tartışma yürütülmesi çağrısı, aydınlar üzerinde etkili olmuştur (Fenby, 2019: 133; Weston, 1998: 262).

“Yeni Kültür Hareketi”ni besleyen en önemli kaynaklardan biri olan Kaplan (Jiayin zazhi) bu sürecin bir ürünü olarak Mayıs 1914’te Zhang Shizhao (1881-1873) tarafından Tokyo’da yayımlanmaya başlanmıştır. Derginin yayımlanmasında gerek Japonya’da gerekse de Şangay’da Çin Devrimci Partisi’ne katılmamış olan aydınların sosyal ve ekonomik ağları üzerinden verdiği destek önemli olmuştur. Tokyo’da kurulan “Avrupa Meseleleri Tartışma Grubu”, Şangay’da aydınların bir araya geldiği Uzakdoğu Kitap Şirketi (Taidong tushuju) ve Ocak 1914’te Şangay’da yayımlanmaya başlanan Doğruluk Dergisi (Zhengyi zazhi), Kaplan dergisinin yayım hayatına başlamasında,

gerek yazar gerekse de maddi destek bağlamında etkili olmuştur (Weston, 1998: 269).

Yuan Shikai döneminin en etkili siyasi dergisi olmuştur. Başarılı demokrasilerin altında yatan toplumsal ve kültürel değerler, birey ile devlet arasındaki ilişki ve vatandaşların siyasi sorumluluk konusunda daha fazla öz-bilinçli olma ihtiyacı gibi temel konularla ilgilenmesiyle, “Yeni Kültür Hareketi”nin yolunu açmıştır.

Kaplan, aylık olarak, ortalama iki yüz sayfa civarında Mayıs 1914-Ekim 1915 arasında yayımlanmıştır (Kasım 1914 ile Mayıs 1915 arasında yayımlanmamıştır). Yuan Shikai döneminin en etkili siyasi dergisi olmuştur. Başarılı demokrasilerin altında yatan toplumsal ve kültürel değerler, birey ile devlet arasındaki ilişki ve vatandaşların siyasi sorumluluk konusunda daha fazla öz-bilinçli olma ihtiyacı gibi temel konularla ilgilenmesiyle, “Yeni Kültür Hareketi”nin yolunu açmıştır. Kaplan ile “Yeni Kültür Hareketi” arasındaki bağlantı yalnızca fikri düzeyde değil, sosyal ağlar açısından da dikkat çekicidir (Weston, 1998: 256). Weston, Kaplan’ın yazarlarıyla Yeni Gençlik’in yazar kadrosu arasında ortak birçok ismin olduğunu, böylelikle Yeni Kültür Hareketi’ni oluşturan sosyal ağların öncesinde kurulmuş olduğunu söyler. Başta Chen Duxiu, Li Dazhao (1889-1927), Gao Yihan (1885-1968), Liu Wendian (1889-1958), Yi Baisha (1886-1921) ve Xie Wulia (1884-1964) olmak üzere Yeni Kültür Hareketi’nde önemli

roller oynamış birçok kişinin Kaplan dergisinde yazar olarak yer aldığını vurgular (Weston, 1998: 268). Yeni Kültür Hareketi'nin merkezinde yer alan Yeni Gençlik'in yayın tarihi ise Eylül 1915'tir. Chen Duxiu, Kaplan'ı fazlasıyla ağır bir teorik yayın organı değerlendirdiği için, gençliğe hitap edecek daha popüler bir yayın çıkarmanın ihtiyaç olduğu düşüncesiyle yeni bir dergi çıkarma kararı almıştır. Kaplan ise Yuan'ın baskılarına dayanamayarak faaliyetini durdurmuştur. 1916'da Yuan'ın ölümüyle rahatlayan Zhang, öncelikle Kaplan'ın eski sayılarını tekrar bastırması ve bu sayılar muazzam bir ilgi görmüştür. Ocak 1917'de Kaplan'ı, Günlük Kaplan (Jiayin Rikan) adıyla tekrar yayımlamaya başlayan Zhang'ın yanında editör olarak, Yeni Gençlik'in önemi kalemleri Li Dazhao ve Gao Yihan yer almıştır. Ayrıca Chen

Duxiu'nun da Günlük Kaplan için Wu Yu ve Hu Shi'ye mektup yazarak makale göndermelerini istemesi, iki dergi arasındaki bağ ve sosyal ilişkilerin sürekliliğini anlamak için önemlidir (Weston, 1998: 278).

"Genç Çin" düşüncesinin 4 Mayıs Hareketi öncesi güçlendiği iki merkezden biri Yeni Gençlik dergisi, diğeri ise bu derginin yönetici ve yazarlarının bir kısmının da bünyesine dâhil olduğu, 1917 başından itibaren Cai Yuanpei'nin (1868-1940) rektör olmasıyla yeni bir çehreye kavuşan Pekin Üniversitesi'dir. 1917 başlarında Zhang'ın dergisini kapatmaya karar vermesi Yeni Gençlik'in önünü çok daha açmıştır. Cai Yuanpei ise Chen ve Zhang'ı Pekin Üniversitesi'ne davet ederek Kaplan ve Yeni Gençlik arasındaki süregelen bağı burada da sürmesini sağlamıştır. (Weston, 1998: 279).

Kaplan (Jiayin), Mayıs 1914'te (ay takvimine göre Jiayin yılı) Tokyo, Japonya'da kuruldu. Başlangıçta aylık bir dergiydi. Başlatıcısı Hu Hanmin, baş editörü ise Qiu Tong (Zhang Shizhao) idi. Chen Duxiu ve Li Dazhao, aylık dergide radikal devrimci demokratik fikirleri dile getiren birçok makale yayınladılar (Fotoğraf: Baidu, 2025).

Yuan'ın ölümüyle birlikte merkezi otorite ve denetimin zayıfladığı Çin'de, güvenlik endişeleri çok artmasına rağmen, düşüncelerin tartışılabilmesi ve yayılması için uygun bir zemin yaratmıştır. Böylece Pekin Üniversitesi'ndeki sosyal ağlar, "Genç Çin" ve "Yeni Kültür"ün biçimlenmesinde önemli roller üstlenmişlerdir.

Yazarları arasında dönemin seçkin aydınları; Li Dazhao, Lu Xun (1881-1936), Hu Shih (1891-1962), Liu Bannong (1891-1934) ve Yi Baisha'nın da bulunduğu Yeni Gençlik'in sloganı "bilim ve demokrasi"dir.

Yazarları arasında dönemin seçkin aydınları; Li Dazhao, Lu Xun (1881-1936), Hu Shih (1891-1962), Liu Bannong (1891-1934) ve Yi Baisha'nın da bulunduğu Yeni Gençlik'in sloganı "bilim ve demokrasi"dir (Çin Komünist Partisi Tarihi, 2012: 34). Çin siyasal hayatında önemli bir yeri bulunan dergi aslında siyasal konulara müdahil olmamayı ilke olarak benimsemiş, önüne "eski feodal kültürel kodları yıkacak zihniyet devrimi" görevi koymuştur (Grieder, 1970: 176). Kaplan'ın ortaya çıkışında olduğu gibi, bilhassa Hu Shi, Chen Duxiu ve Lu Xun, öğrencilerin siyasal girişkenliğinden farklı olarak Çin'in hastalıklarının kültürel ve zihinsel yapıların tasfiye edilememiş olmasından kaynaklandığını ısrarla vurgulamaya devam etmişlerdir. (Schwartz, 1973: 7).

1912-1919 arası dönemde faaliyet gösteren bu dergi ve örgütler, "4 Mayıs ve Yeni Kültür Hareketi"nin ortaya çıkmasını sağlayan düşünsel birikimi sağladığı gibi, bu döneminde hem ulusal hem

de uluslararası literatürde yerini almaya başlayan "Genç Çin" kavramını daha da geliştirmişlerdir (Is-hikawa, 2013: 3).

B. Schwartz "Dört Mayıs Hareketine, onu önceleyen otuz yıllık perspektiften baktığımızda artık düz bir ovoidan yükselen dağ sırasına benzemediğine, fakat karmaşık bir dağlık arazinin uzun bir bölümünde nispeten daha yüksek bir sıradağ olduğunu görüyoruz" der (Schwartz, 1973: 2). Schwartz'a göre 4 Mayıs Hareketi niteliksel olarak yeni bir başlangıç olmaktan ziyade hâlihazırda var olan eğilimlerin bir doruk noktası olarak görülme-lidir (Schwartz, 1973: 10). 4 Mayıs ve Yeni Kültür Hareketi, birçok genci aktör olarak tarih sahnesi-ne çıkarmıştır. Bununla birlikte, bu gençliği besleyen kaynak, bir diğer deyişle 1919 itibarıyla "old youth"² olarak tanımlanan Chen Duxiu, Lu Xun, Zhang Sishao kuşağının gerek öncesinde, gerek-se de "Yeni Kültür Hareketi" sırasındaki çabaları-dır (Song, 2015 : 65). Mesnier'in de söylediği gibi, 1919'un "Jön"leri için Chen Duxiu bir "anti-baba" baba karakteridir (Mesnier, 1973: 18).

4 Mayıs ve Yeni Kültür Hareketi'nin Başlaması

Her ne kadar görünüşte siyasal birliğini korusa da, gerçekte çeşitli askeri kliklerin liderliğinde parçala-nan Çin'de 1915-1927 yılları "Savaş Ağaları" dönemi olarak nitelenir. 4 Mayıs ve Yeni Kültür Hareketi dö-neminde bu savaş ağalarının en güçlü kişisi Duan Qirui'dir (1865-1936). Çin'in parçalanmış modern silahlı kuvveti Beiyuan Ordusu'nun Anhui kliğinin lideri olan Duan, başta Japonya olmak üzere, ulus-lararası güçlerle; kendi kliğinin çıkarlarını da göze-terek yaptığı eşit olmayan anlaşmalarla anılır. Duan Mançuryalılar ve Fengtian Ordusu başta olmak üzere, birçok önemli eyaletin muhalefetini bastır-mak için ihtiyaç duyduğu Japon desteği nedeniyle

yurtsever öğrencilerin hedefinde olmuştur (Fenby, 2019: 141). Duan Qirui'nin Mayıs 1918'de Düşmanlara Karşı Ortak Savunma adı altında Çin-Japon Askeri Anlaşması'nı imzalamasına karşı mücadele etmek için Japonya'da eğitim gören Çinli öğrenciler "Çin Gençlik Birliği"ni örgütlemeye karar vermişler, eğitimi boykot kampanyaları başlatmışlar ve "savaş ağalarına karşı" mücadeleye katılmak için Çin'e geri dönmüşlerdir. Bu süreçten sonra Çin'de "Yurtsever Öğrenci Cemiyeti" ve "Ulusal Kurtuluş İçin Öğrenci Cemiyeti" adı altında yurtsever sosyalist ve milliyetçi cemiyetler üniversitelerde kurulmuştur (Çin Komünist Partisi Tarihi, 2012: 32).

I. Dünya Savaşı'na İtilaf Devletleri'yle beraber katılan Çin, savaş sonrasında Wilson İlkeleri çerçevesinde daha önce egemenlik haklarının elinden alındığı bölgelerin yeniden kendisine verilmesini, eşitsiz uluslararası anlaşmaların son bulmasını bek-

lerken, değişen tek şey Almanya'nın elinde bulunan bölgelerin, Çin için en tehlikeli güç olan Japonya'ya verilmesi olmuştur. Paris Barış Konferansı (18 Ocak 1919 - 21 Ocak 1920) devam ederken, anlaşma metninin basın tarafından duyurulmasıyla 4 Mayıs 1919'da ayağa kalkan Çin gençliğine; işçilerin, aydınların, küçük ve milli burjuvazinin verdiği büyük destekle büyüyen olaylar neticesinde, Çin'in geleceğine yöne veren çok önemli bir süreç yaşanmıştır.

4 Mayıs'ta, Pekin Üniversitesi ve on üç kolejden 3000'in üzerinde öğrenci Tiananmen Meydanı'nda, "Egemenlik İçin Savaş, Kahrolsun Hainler", "Japonya'nın Yirmi Bir Talebi Feshedilsin" ve "Qingdao Kenti Çin'e Geri Verilsin" sloganları eşliğinde toplanmışlardır. Ayrıca kuzeyli savaş ağalarından Japon yanlısı üç bürokrat olan Cao Rulin (1877-1966), Zhang Zongxiang (1879-1962) ve Lu Zongyu'nun (1876-1941) cezalandırılmasını talep etmişlerdir.

7 Mayıs 1919'da Pekin Normal Üniversitesi'nin öğretmenleri ve öğrencileri, 4 Mayıs'ta tutuklanan sekiz öğrenciyi okula geri döndüklerinde sıcak bir şekilde karşıladılar (Fotoğraf: Pekin Normal Üniversitesi, 2021).

5 Haziran itibariyle, Şangay'da işçiler, esnaflar, işadamları eylemlere destek vermiş, grevler ve büyük gösteriler gerçekleşmiştir. Ardından ülke sathına yayılan grev ve protestolarla, 4 Mayıs'ta öğrenciler tarafından başlatılan eylemler, genel bir yurtsever harekete dönüşmüştür. 7 Haziran'da merkezi hükümet, gösterilerde tutuklanan öğrencileri serbest bırakmış ve üç Japon işbirlikçisini azletmiştir. 27 Haziran'da Paris'te Çinli işçiler ve öğrenciler, anlaşmanın imzalanmasından bir gün önce Paris Barış Konferansı'nda Çin delegasyonunun başı olan Lu Zengxiang'ın (1871-1949) kaldığı evi kuşatmışlar ve Lu imza törenine katılmayı göze alamamıştır (Mitter, 2004: 3-10).

4 Mayıs ve Yeni Kültür Hareketi'nin tek bir olayın silsilesi olduğunu iddia etmek abartılı bile olsa, 4 Mayıs ile birlikte "Genç Çinliler" in ayağa kalkmaya başladığını, Yeni Kültür Hareketi'nin rakamları ortaya koyar.

Çin Komünist Partisi'nin resmi tarih yazımı, 4 Mayıs'ın en önemli miraslarından biri olarak toplumsal sınıfların ortak mücadele pratiğine vurgu yapar (Çin Komünist Partisi Tarihi, 2012: 37). B. Schwartz'a göre ise 4 Mayıs, küçük bir öğrenci ve entelektüel grubunu içine almıştır. Daha sonra Marksist literatürde sık vurgulanan, toplumsal sınıfların bu süreçteki ortak mücadele pratiğinin abartıldığı, milliyetçi hislerin büyük

kentlerde düzensiz ve dağınık sosyal katılımları sağladığını, kırsal kesimde ise etkisinin hissedilmediğini söyler (Schwartz, 1973: 1).

1911 Xinhai Devrimi'nin kitlelerle olan zayıf bağı düşünüldüğünde, 4 Mayıs sadece belirli büyük kentlerde bile etkili olsa, Çin'de toplumsal sınıfların ve çıkar gruplarının nesnel konumlarını aşıkâr eden bir turnusol kâğıdı özelliği göstermesiyle bile başlı başına önemlidir. Toprak ağaları ve kamu kaynaklarını kontrol eden bürokratik grupların, iktidar gücü için emperyalistlerle anlaşmaya meyilli oldukları Çin'de, demokratik devrimin içinde yer alabilecek toplumsal güçlerin, iktisadi çıkarları ve yurtseverlik arasında bağ kurarak gösterdikleri katılım nitelik açısından oldukça kritiktir. 1917 Ekim Devrimi'nin yadsınamaz etkisiyle birlikte, Çin Milliyetçi Partisi'nin bu dönem itibariyle kitle bağına güçlendirmesinde 4 Mayıs'ın payını önemsizleştirmeye çalışmak oldukça sorunludur. 4 Mayıs'ın yurtsever ve milliyetçi tutumuna, ÇKP'nin her dönem sahip çıkması, sınıf mücadelesi ile bağımsızlık mücadelesinin demokratik devrim sürecinde birbirinden ayrılmaz olduğunu savunan düşüncenin güçlenmesinde kritik öneme haizdir. 4 Mayıs ve Yeni Kültür Hareketi'nin tek bir olayın silsilesi olduğunu iddia etmek abartılı bile olsa, 4 Mayıs ile birlikte "Genç Çinliler" in ayağa kalkmaya başladığını, Yeni Kültür Hareketi'nin rakamları ortaya koyar. Bu süreçte eylem ve grevlerin yanında, Çin'in içinde bulunduğu sorunlara çözüm bulmak için, gazete, dergi, çalışma atölyeleri, öğrenci toplulukları, araştırma enstitüsü gibi onlarca kurum faaliyete geçmiştir. 1920 yılı itibariyle yurtsever-milliyetçi, sosyalist-anarşist ve komünist yayın organları dört yüz civarındır (Çin Komünist Partisi Tarihi, 2012: 37-39).

Yeni Kültür Hareketi: "Genç Çinliler"in Meydan Okuması

R. Mitter, Yeni Kültür Hareketi'ne ilişkin olarak, "Bu aktivistler Çince dilinde devrim yarattı, eski klasik biçimi yerel dille değiştirdi, yeni siyasal sistemler hakkındaki tartışmayı sonlandırdı ve erkekler ile kadınlar arasındaki geleneksel ilişkilere yönelik toplumsal kuralları bir kenara attı. Bu özellikle, genç ve kentli vatanseverlerin dâhil olduğu bir hareketti. Bu nedenle Dört Mayıs ile ilişkilendirildi. Yine de o gün, Çin toplumunda çok daha büyük bir değişimin yalnızca bir sembolüydü" saptamasında bulunur (Mitter, 2004: 18).

Hareketin neticelerinin bir kısmı, aşağıda tartışıldığı üzere, bizzat hareketin içinde bulunanlar tarafından daha sonra eleştirilmiştir. Bununla beraber Mitter'in sözleri, "Yeni Kültür Hareketi"nin önemli ölçüde amaçlarına ulaştığını bildirir. Elbette harekete katılan tüm aktörlerin niyetleri bir-

biriyle aynı değildi. Hareketin aktörler düzeyinde homojen olduğunu iddia etmek mümkün değildir. Canlı tartışma ve yazın ortamının varlığı, harekete katılanların modernist düşüncenin en geniş yelpazede temsil edilmesiyle mümkün olmuştur. Tek bir tutuma indirgenmeyecek kadar renkli olan bu sürecin ortak yönü, katılımcıların gelenek ile hesaplaşmalarıdır (Schwartz, 1973: 9). Bu hesaplaşma, birçok ülkede olduğu gibi, geleneğin en güçlü yönlerinden biri olan ve geleneksel otoritelerin bilgi tekelini elinde tutmasını sağlayan "yüksek dil"e karşı, halkın konuşma dilini yazı dili olarak kullanıma sokulmasıyla başlamıştır. Dil tartışmasının Çin'de öncülüğünü, 1919'da "old youth"tan sayılabilecek, ünlü liberal düşünür Hu Shih başlatmıştır.

"Batılılaşmış" bir Çinli olan Hu Shih, yedi sene yükseköğretim ve doktora çalışmaları için bulunduğu Amerika Birleşik Devletleri'nde parlak bir öğrenci ve aydın olarak sivrilmiş, henüz Çin'e gelmeden ünü akademik çevrelerde yayılmıştır.

"4 Mayıs'ın yurtsever ve milliyetçi tutumuna, ÇKP'nin her dönem sahip çıkması, sınıf mücadelesi ile bağımsızlık mücadelesinin demokratik devrim sürecinde birbirinden ayrılmaz olduğunu savunan düşüncenin güçlenmesinde kritik öneme haizdir" (Fotoğraf: Chinese Science Communication, 2025).

Cai Yuanpei tarafından Pekin Üniversitesi'ne davet edilen ve felsefe kürsüsünde ders vermeye başlayan Hu Shih, ilk gençliğinde Liang Qichao ve Yan Fu'nun etkisiyle, Herbert Spencer ve Sosyal Darwinizm'den kuvvetle etkilenmiş (Grieder, 1970: 25-30), ABD'de ise John Dewey'in takipçisi olarak işlevselci pragmatik "deney felsefesini" savunmuştur (Chan, 2023: 4). Çin'de zihniyet değişiminin temel mesele olduğunu savunan Hu, "kötü yönetim"e karşı en önemli çözüm olarak da "denetleme ve kontrol mekanizmaları"nın tesis edilmesini savunmuştur (Fund, 2010: 182). Elbette bu mekanizmaların çalıştırılabilmesi de öncelikli olarak zihniyetin değişmesine bağlıdır.

Hu, Yeni Gençlik'in 1917'de ilk sayısında "Edebiyatta Reform Konusunda Bir Öneri Denemesi" başlıklı makalesiyle ülkede büyük bir tartışmayı alevlendirmiştir (Chan, 2023: 5). Chen Duxio'nun da lehte katıldığı ve daha da büyümesini sağladığı tartışmanın ana konusu "ölü" wen-yen ya da klasik dilin yerine, pai-hua ya da ana dilin Çin'in milli dili olması talebidir (Goldman, 1973: 85; Snow, 2015: 189). Buna karşın özgür tartışma ortamını ve 4 Mayıs hareketini destekleyen Liang Qichao, günlük konuşma dilinin yazı dili olmasına karşı çıkmış, ama tartışmayı daha derinleştiren Du Yaquan (1873-1933) olmuştur. Du'nun 1919 sonunda Doğu Derlemesi dergisinde yayımladığı "Yerli Dil Üzerine" başlıklı denemesi, Yeni Gençlik ile Doğu Derlemesi dergileri arasında uzun bir süre devam edecek polemikleri başlatmıştır (Wang, 2015: 66).³

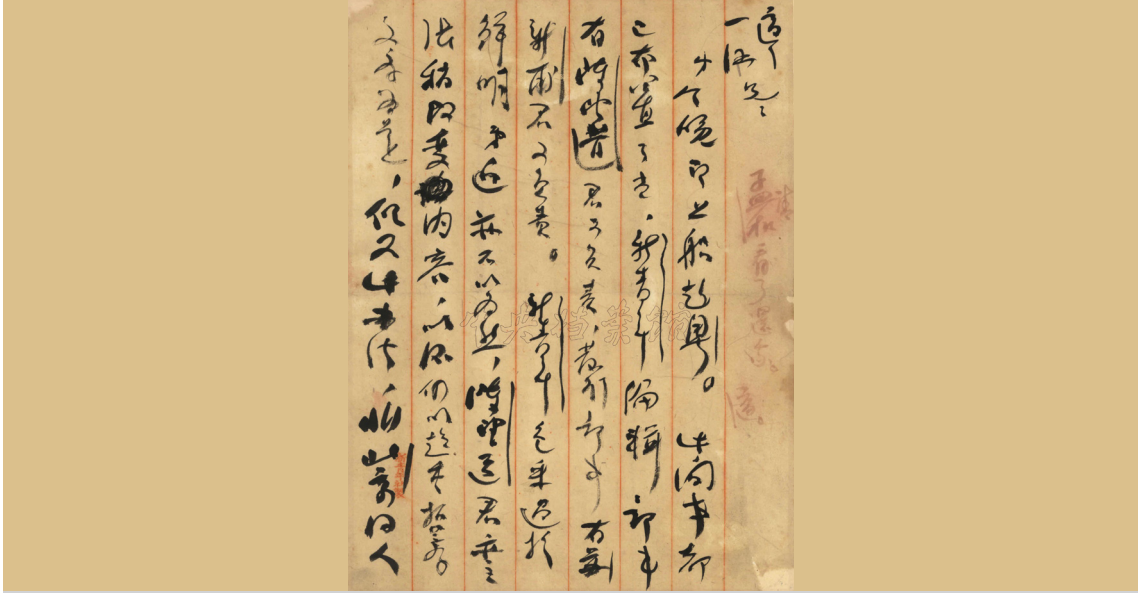
Hu, Çin'de "Batıcılık"ın temsilcisi olarak öne çıkmış ve "bilimsel" forma kavuşturmak istediği yazı tarzı nedeniyle, kısa süre sonra milliyetçi ve Marksist kesimlerin eleştirilerine muhatap olmuştur. Tüm modernleşmeci milliyetçi akımlar, "Batıcılık" ile milli kültür arasındaki gerginliği ülkelerinden belirli şiddette yansıtmıştır (Mesnier, 1973: 21). Anti-empiryalist milliyetçi ve Marksist akımlar, bir yandan ülkelerini modernleştirmeye çalışırken diğer yandan aşırı

batılılaşmaya karşı çeşitli perhizler ortaya koymaya çalışmışlardır. Hu'ya göre çok daha devrimci bir pozisyonda olan Sun Yat-sen, geleneksel Çin düşüncesiyle bağlar geliştirmeyi ihmal etmemiştir (Chen, 2011: 4). Mao Zedung, Mao Dun ve Lu Xun gibi sosyalistler ise, Hu'nun "pai-hua" girişiminin yarattığı "yeni basmakalıpcılığa" karşı, toplumsal pratik içinde karşılığı olan "Çinli" kelimeler ve deyimlerle bir perhiz oluşturmaya çalışmışlardır (Goldman, 1973: 90-94).

Mao Zedung ise ÇKP'nin bilhassa Sovyet etkisindeki yöneticilerinin yazı biçimini Hu'nun önderlik ettiği ve Yeni Kültür Hareketi sürecinde gelişen yeni basmakalıpcılıkla ilişkilendirdiği 1942'de yaptığı bir konuşmada şunları vurgulamıştır:

"4 Mayıs Hareketi sırasında çağdaş kafalı insanlar, klasik Çin dilinin kullanımına karşı çıkarak konuşma dilini savundular; geleneksel dogmalara karşı çıkarak bilimi ve demokrasiyi savundular. ...4 Mayıs Hareketi'nin en büyük başarılarından biri de, bu eski basmakalıp yazının ve eski dogmanın çirkinliğini gözler önüne sermesi ve halkı bunlara karşı başkaldırmaya çağırmasıydı. (...) Fakat daha sonra ortaya yabancı basmakalıp ve yabancı dogma çıktı. (...) Yabancı basmakalıpcılık ortadan kaldırılmalıdır; boş ve soyut teranelere son verilmeli, dogmatizm bir kenara bırakılmalıdır. Bunların yerini, Çin halkının çok sevdiği diri ve yaşayan Çin tarzı ve Çin ruhu almalıdır. Enternasyonalist özü milli biçimden koparmak, ancak enternasyonalizmin e'sinden haberi olmayanların yapacağı bir iştir. Biz tam tersine, bu ikisini sımsıkı birleştirmeliyiz" (Mao, 2013: 56-57 ve 72).

Mao'nun batılı biçim ile Çin halkının tarzı ve özü arasında kurmaya çalıştığı dengeyi, Yeni Kültür

Chen Duxiu'nun Yeni Gençlik dergisinde Hu Shih'e "renk" konusuyla ilgili yazdığı mektuptan bir sayfa. 4 Mayıs Hareketi'nden sonra, Eylül 1919'da Li Dazhao, New Youth dergisinin "Marksist Özel Sayısı"nı hazırladı ve "Marksizm Görüşüm" başlıklı makaleyi iki sayı üst üste yayınladı. Sonrasında, derginin "kızıl" renginin çok güçlü olduğunu düşünen Hu Shi ve diğerleri arasında görüş ayrılıkları yaşandı (Fotoğraf: Xuexi, 2025).

Hareketi döneminde, aşağıda tartışılan, Du Yaquan "Uyum Teorisi" ile başarmaya çalışmış, fakat Ma'odan farklı olarak kefenin diğerine "Çin halkının tarzı"nı değil "klasik biçimi"i koymuştur. Yine de Mao'nun yazılarına ve konuşmalarına aşina olanlar, onun tarzında biçimsel olmasa da referans olarak klasik metinlere sıklıkla başvurduğunu bilmektedirler.

Hu'nun "dil" üzerinden başlattığı tartışma, 4 Mayıs protestoları sırasında siyasallaşan gençlik kitleleri açısından salt zihniyet ve kültür sorunu olarak ele alınmayıp, Çin'in modernleşme sorununu, Çin'deki sosyal yapıyı dönüştürecek bir iktidar tartışmasına doğru evrimleştirmişlerdir. Her ne kadar Yeni Gençlik dergisi siyasetle arasında kalın bir çizgi çekmek istese de, zihniyet dünyalarını değiştirmek istedikleri genç kitleler onları peşinden sürüklemiş ve siyasallaştırmışlardır. 4 Mayıs ve takip eden günlerdeki büyük eylemlerde, "yeni fikirler"le donanmış

gençler, siyasal kurumların da yenileşmesi çağrısını yapmış ve birçok yeni örgütlenmeyle 1919 senesini aktif olarak geçirmişlerdir. Aslında Hu, değişim talebinin siyaset kurumu dışından gelmesinden hoşnuttur. Hu, siyaseti, sadece devlet adamları ve diğer siyasal elitler tarafından kurumsal dünya içinde yapılan bir uğraş olarak görmektedir. Nitekim bir yazısında "Genç Çin, yeniden uyanan umut ve enerjiyle şimdi bu yeni faaliyet kanallarında, yavaş ama istikrarlı bir biçimde Çin demokrasisi için çalışıyor" demiştir (Hu, 1919: 350'den aktaran Grieder, 1970: 178). Fakat kitle hareketinin siyasallaşması ve siyasetin doğasının devlet ve elit merkezli olmaktan kitle ve parti merkezli olmaya doğru evrilme sürecini görmek istememiştir. Bu nedenle "siyasallaşma"yı; Duan ve diğer savaş ağalarının kuralları içine girmek ve o sahada yozlaşmak olarak görmüş, düşünsel ve kültürel dönüşümün, siyasal mücadeleden çok daha derin sonuçları olacağını savunmuştur.

Böylece demokratik bir toplum yaratılmasının siyasal başarı değil, entelektüel başarı olacağını savunmuştur. Bu düşünce şüphesiz, “aydın tarafından toplumun ıslahı” olarak görülebilecek bir elitizm barındırır (Grieder, 1970: 179). Aslında burada liberalizmin kitlelerin politizasyonu üzerinden demokratikleşme sürecine karşı duyduğu endişe görülebilir. Demokrasi, siyasal elitizmden çıkıp, halkın karar süreçlerinde yer alması olarak tesis edildiğinde, liberaller, kitlelerin başta eşitlik olmak üzere bireyin özgürlüğünü sınırlandırabileceğini düşündükleri, onu çoğunluk kararlarıyla bastırabileceklerine inandıkları her türlü inisiyatifi reddederler. Dr. Hu’nun da siyasal elitizminin ardında, liberal düşüncelerinin etkisi büyüktür.

J. Grieder (1973), Yeni Kültür Hareketi’n-

4 Mayıs’ın ortaya çıkardığı en büyük sonuç, kitlelerle bağ kurmayan siyasal hareketlerin Çin’in geleceğini belirleme şansı olmadığıdır. Çünkü Çin, hükümet darbeleriyle sorunlarını çözebileceği aşamayı çoktan geçmiş ve devrimci bir süreç içine girmiştir. Eğer devrim söz konusuysa, uzmanlar veya aydınlar değil, kitlelerin eğilimi neticeyi belirler.

de gençliğin sorunları siyasallaştırma tavrının, Çin’de liberalizmin evrimci mantığının geri döndürülemez mağlubiyeti olduğunu vurgular. 1919 yazında Hu ile Li Dazhao arasında “problemler ve izimler” üzerinden başlayan tartışma ve Chen

Duxiu’nun bu konuda tavrını Li’den yana koymasıyla kitleler ve siyaset ilişkisi Çin aydınlarının gündemine taşınmıştır (Grieder, 1973: 96). Kaplan ile başlayan, siyasete mesafeli aydın çizgisi, Yeni Gençlik’in ilk döneminde sürdürülmüş olmakla birlikte, 4 Mayıs sonrası Yeni Gençlik, Çin sorunlarını başta Marksizm’in yol göstericiliği olmak üzere, siyasal mücadeleyi ihmal etmeyen “devrimci aydın”ın yeni çağını da müjdelemiştir.

Nihayetinde Dr. Hu’nun “siyasallaşmama” ümitleri, öğrencilerin entelektüel faaliyet, düşünüş biçimi ve yaşam tarzlarını dönüştürmekle sınırlı kalacağını düşündüğü hareket, başta gençler olmak üzere kitlelerin ÇMP’yle bağ kurması ve hareketin içinden ÇKP’yi doğurmasıyla neticelenmiştir. 4 Mayıs’ın ortaya çıkardığı en büyük sonuç, kitlelerle bağ kurmayan siyasal hareketlerin Çin’in geleceğini belirleme şansı olmadığıdır. Çünkü Çin, hükümet darbeleriyle sorunlarını çözebileceği aşamayı çoktan geçmiş ve devrimci bir süreç içine girmiştir. Eğer devrim söz konusuysa, uzmanlar veya aydınlar değil, kitlelerin eğilimi neticeyi belirler. Böylece 4 Mayıs hareketi, Çin’deki olumsuz durumun kaynağını bir zihniyet meselesi olarak ortaya koyan Yeni Kültür Hareketi’ne, zihniyetin kitlelerin mücadele pratiği içinde dönüştüğünü öğretmiştir. Elbette toplumların zihin dünyası, devletin ideolojik aygıtları ve toplumsallaştırıcı araçlarıyla da dönüştürülebilir. Fakat Çin’in koşullarında, siyasal iktidarı elinde bulunduran kliklerin, Qing’in son döneminde ortaya çıkan feodal güç unsurları olduğu düşünülürse, bu aygıt ve araçları kullanacak olan siyasal iktidar sorununun daha yakıcı olduğu, bunun eksikliğinde kitlelerin ancak siyasal pratik içinde dönüştürüleceğini tespit etmek gerekir. Ayrıca, kitlelerin siyasal süreç içinde yer almasını sağlayacak olan zemini oluşturmak ya da onları sadece edilgen ve öğretilen kalabalıklar olarak görüp,

kendilerine münasip görülen kimlik etiketlerini yapıştırmak da bir siyasal tercih meselesidir. Nitekim Çin'in 1949 sonrası siyasal tercihlerinde bu iki çizgi önemli rol oynamıştır.

Bu dönemde Yeni Gençlik dışında Weekly Review, The Morning Post ve Pekin News gibi önemli yayınlar ile üniversitelerde özellikle anarşistlerin önderlik ettiği düşünce atölyeleri de güncel tartışmaların merkezlerindendir (Çin Komünist Partisi Tarihi, 2012: 34). Ayrıca bu dönemde etkin olan Şafak, Genç Çin, Yeni Toplum, Halk Toksini, Yeni Kadın, Düz İnsanlar, Yukarıya, Kavga dergilerinin isimleri dönemin ruhunu anlamak açısından çarpıcıdır (Spence, 1990: 312). Arif Dirlik'e göre 1919 yılı civarında, Dört Mayıs dönemi boyunca anarşizm, sosyal ve kültürel değişim üzerine radikal düşünceyi kaplamış ve "komünizm", "anarko-komünizm" ile özdeşleştirilmiştir. Dirlik'e göre "Marksizm, doğrudan Dört Mayıs döneminin re-

kabet halindeki sosyalizmlerinden yalnızca biri değildi, hem kendisine adanan sayı hem de Çinli aydınların ona aşinalığı açısından aynı zamanda en zayıf olanıydı ve Leninizm ideoloji olarak neredeyse yoktu" (Dirlik, 1989: 10).

25 Temmuz 1919'da Sovyet Rusya Dışişleri Komiseri Yardımcısı Lev Karakhan (1889-1937), daha sonra "Birinci Karakhan Manifestosu" olarak bilinen, tam adı "Çin Halkına ve Çin'in Kuzey ve Güney Yönetimlerine Deklarasyon" olan resmi bir metin yayımlamıştır. Manifestoya göre Sovyet Rusya, Çarlık döneminde Çin'e karşı yapılan tüm haksızlıkları giderme iradesini ortaya koymuş, Çin aleyhine her türlü ekonomik ve siyasal egemenlikle ilgili bu dönemde yapılmış anlaşmaların geçersizliğini ilan etmiştir. Manifesto'daki en önemli madde ise Çin Doğu Demiryolu'nun (Eski Sibirya Demiryolu'nun bir bölümü) tazminat ödemediği Çin'e iadesi ile ilgilidir.

"Yeni Gençlik dışında Weekly Review, The Morning Post ve Pekin News gibi önemli yayınlar ile üniversitelerde özellikle anarşistlerin önderlik ettiği düşünce atölyeleri de güncel tartışmaların merkezlerindendir" (Fotoğraf: Pekin Üniversitesi, t.y.).

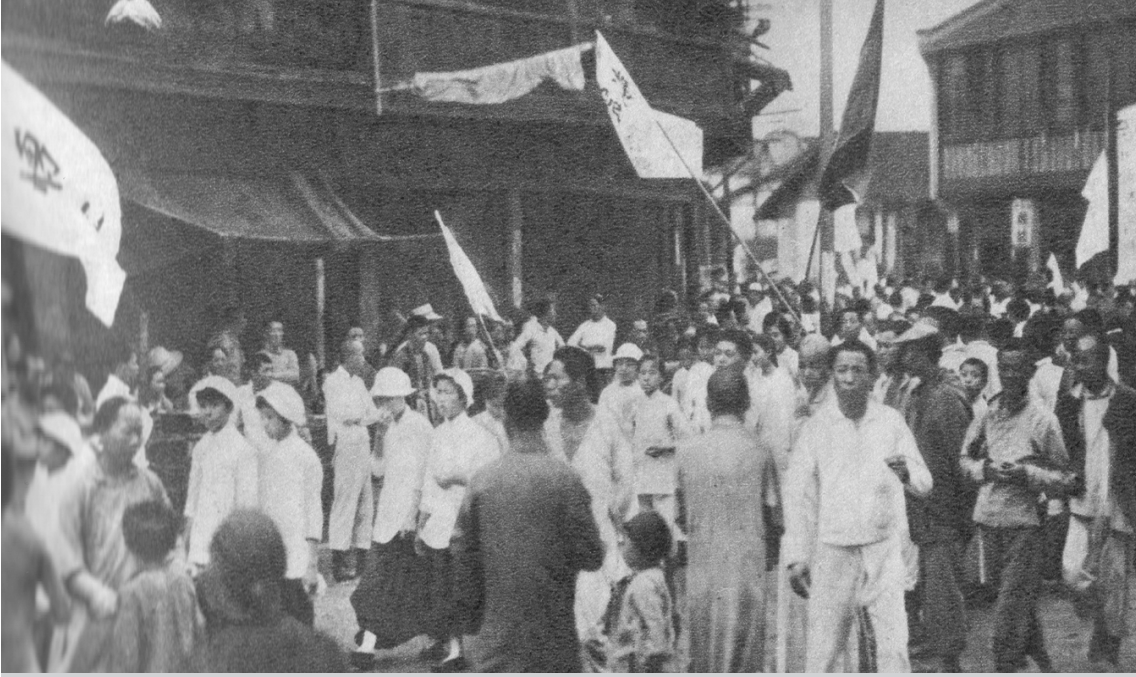
Gerçi Sovyet Rusya bir müddet sonra “bedelsiz devir”in söz konusu olmadığını, Manifesto’nun Fransızcasından hatalı çeviri nedeniyle bir yanlış anlama olduğunu söylemiştir (Spence, 1990: 307). Bu konu daha sonra Stalin ile Mao arasında sür-tüşmeye neden olsa da günün şartlarında eşi görül-memiş ölçüde övgüye değer bir açıklama olarak selamlanmıştır. Çin tarihindeki en büyük yurtse-ver hareket sırasında Sovyet Rusya’dan gelen bu açıklama, ülkedeki anarşist-sosyalist gençlerin Marksizm-Leninizm’e ve Bolşevik Devrimi’ne büyük bir ilgi duymalarına neden olmuştur (Etö, 1986: 108). Bu Manifesto’ya karşılık olarak Yeni Gençlik dergisine “Rus Çalışmaları” sütunu yer-leştirilmiş ve Bolşevizm’in Çin’de yayılması için büyük bir imkân doğmuştur (Ishikawa, 2013: 60). Bu ilgi, Rusya ve Çin’in durumlarını karşılaştıra-rak, Çin’in sorunlarına bir çözüm arama çabasını beraberinde getirmiştir. Kalabalık bir nüfusa, ol-dukça geri bir ekonomik altyapıya ve kültürel or-tama sahip olan Rusya, Çar iktidarı altında çürü-müş politik yapısıyla Çin’e oldukça benzetilmiştir. Rusya ile binlerce kilometrelik sınıra sahip olan Çin, Komintern için de öncelikli olarak ilgilenil-mesi gereken ülkelerden biri olarak görülmüştür. Böylece bütün şartlar Çin’de komünist hareketin yükselişi ve örgütlenmesi için müsait hale gelmiş-tir (Çin Komünist Partisi Tarihi, 2012: 35-36). Nitekim Dirlik de Çinli anarşist ve Marksist-Le-ninist olmayan sosyalistlerin, Ekim Devrimi’nin etkisiyle 4 Mayıs hareketinde dönüşüme uğraya-rak Bolşevik düşüncesini benimsediklerini ve Çin komünistlerine dönüştüklerini vurgular (Dirlik, 1989: 5). Gerçekten de birkaç yıl içinde Çin’de anarşist hareket etkisini hızla yitirmiş, bu hareket içindeki gençler ÇKP’ye yönelmiştir. Onlardan bir kuşak büyük anarşistler ise sınıf mücadelesini reddeden düşüncelerini keskinleştirerek ÇKP’nin kurulmasından sonra ÇMP’nin en anti-komünist

sağ kanadına mensup olmuşlardır (Modern Chi-na, 1998: 185-187).

**1922 sonlarında Albert Einstein
da Çin’e bir ziyarette bulunmuştur.
1923 başlarında ise Nobel ödüllü
Hint Şair Rabindranath Tagore;
estetik, şiddetsizlik, kendi kendine
yeterlilik ve kolektif çalışma
ilkelerine dayalı kırsal toplulukların
inşası hakkındaki görüşlerini
sunmak için Çin’de konferanslar
dizisi düzenlemiştir.**

Çin sosyalistleri içinde Jiang Kanghu (1883-1954), Zhang Dongsun (1886-1973) ve Zhang Junmai (Carson Chang) (1887-1969) bu dönemde ve sonrasında Çin sosyalistlerinin önemli isimle-ri olmaya devam etmişler ve eklektik de görülse önemli teorik açımlarıyla dikkat çekmişlerdir. Bertrand Russel’in lonca sosyalizminden etkilenen bu kişiler, kapitalizmi belirli faydaları olmakla bir-likte (istihdam, teknoloji v.s.) sosyalizme geçmek için “zorunlu bir kötülük” olarak gören, bunun için de ülkede burjuvazinin desteklenmesi gerektiğini savunan düşünürlerdir. Ayrıca, Kant’tan kuvvetle etkilenmiş, “sorumluluk” duygusunu hukukiliğin en önemli parçası olarak görmüşlerdir. Zhang Jun-mai Japon “bushido” geleneğine, Zhang Dongsun ise Budizme atıfla, Kant ve Russel arasında bağ ku-rarak bu düşünürlerin teorilerini yerlileştirmeye çalışmışlardır (Fund, 2010: 202-205; Zhao, 2023: 233.)

Çinli aydınlar üzerinde büyük etkisi olan Bert-rand Russel ve John Dewey’in 4 Mayıs Hareketi döneminde Çin’i ziyaret ettiklerini de hatırlatmak

Shanghai gençlerinin geçit töreni (Fotoğraf: Peking Üniversitesi, t.y.).

gerekir. 1920-1921 yıllarını Çin'de geçiren Russel, Hunan Eyaleti'nin iç kısımlarındaki Changsa'nın bile içinde olduğu birçok Çin şehrini gezmiş, konferanslar vermiş, aydın ve öğrencilerle görüşmüştür. Hu Shih ile dostluğu bulunan John Dewey, 1919-1920 yıllarında Pekin'de yaşamıştır. Russel gibi o da son derece aktif bir biçimde konferanslar, kurslar, çalışma grupları aracılığı ile Çinli aydın ve öğrencilerle buluşmuştur. 1922 sonlarında Albert Einstein da Çin'e bir ziyarette bulunmuştur. 1923 başlarında ise Nobel ödüllü Hint Şair Rabindranath Tagore; estetik, şiddetsizlik, kendi kendine yeterlilik ve kolektif çalışma ilkelerine dayalı kırsal toplulukların inşası hakkındaki görüşlerini sunmak için Çin'de konferanslar dizisi düzenlemiştir. Bu isimler dışında da birçok yabancı aktivist ve bilim insanının 4 Mayıs döneminde Çin'e geldiğini söyleyebiliriz. Bu ziyaretler, 4 Mayıs'ın boyutlarını anlamak açısından dikkat çekici örneklerdir (Spence, 1990: 317).

Aydınlanma"ya Karşı "aydınlanma": Reformistlerin Tepkisi

Geleneksel değerlere karşı bilimin ve aklın savunusuyla temelde Aydınlanmacı bir hareket olan 4 Mayıs sürecinde, Batı'ya Batının değerleri içinden ve Çin geleneğine yaslanarak bir itiraz getirmeyi ihmal etmeyen aydınlar da mevcuttur. I. Dünya Savaşı'nın liberal düşünce ve değerlere inançta yarattığı tahribat ile Wilson İlkeleri'nin söz konusu büyük devletlerin çıkarları olduğunda kolaylıkla ihmal edilebilmesinin yarattığı tepki neticesinde farklı bir "aydınlanma" pratiği gündeme gelmiştir. Üstelik Çin bu konuda bölgede tek örnek değildir. 1 Mart Hareketi, Kore'de benzer bir zemin üzerinden yurtsever, özgürlükçü ve sosyalist düşünceleri ayaklandırmış, Batı'ya Batı düşüncesi ve gelenekten yararlanarak eleştiri getiren düşünceler dışa vurulmuştur (Ishikawa, 2013: 31).

Nitekim Wang Hui de, Dünya Savaşı'nın yarattığı yıkım karşısında Batı'yı "medeniyet" üzerinden sorgulayan ve Konfüçyen değerlere yeniden dönen milliyetçi ve anayasal-reformist Liang Qichao'nun (1873-1929) savunularını, "aydınlanma" pratiğinin bir parçası olarak görür (Wang, 2015: 55). Batı emperyalizminin Çinli modernistler tarafından, Aydınlanma ve Fransız Devrimi mirasına sırt dönmekle suçlandığı bir iklimde Liang ve çevresinin, dönemin ruhundan etkilenmemeleri mümkün değildir. Liang ve ünlü reformist düşünür Yan Fu'nun (1854-1921) Neo-Konfüçyüsçü düşüncelerle beraber, Friedrich Nietzsche, Henri Bergson, Rudolph Eucken, Hans Driesch ve Bertnard Russel'dan faydalanarak "Aydınlanma ve modernleşme" eleştirileri, "modernizasyonun karşı modern eleştirileri" veya "karşı modernleşmenin modernizm teorileri" içinde değerlendirilebilir (Fund, 2010: 22). Bununla beraber, pürist reaksiyonerlerden farklı olarak, Liang ve Yan, Batı tecrübesine karşı Konfüçyüsçülükle beraber yine Batı'nın içinden çıkan düşünürlere başvurarak eleştiriler getirmişlerdir. Oysaki pürist reaksiyonerlerin bu bağlamda Batı'ya başvurmasını gerektirecek hiçbir nedeni yoktur, her zaman olduğu şeye yani "Eski Çinli"liğe kompleksizce bağlıdırlar. Liang ve Yan ile 4 Mayıs Hareketine katılanlar arasındaki en büyük fark, Liang ve Yan'ın Konfüçyüsçülüğü, Batı medeniyetine karşı bir perhiz olarak tüm insanlığa önermelerine karşı "ilericiler", kapitalist dünya sisteminin Çin'de yarattığı tahribat karşısında, Batı siyasal düşüncesi içinden tevarüs etmiş ideolojilere ve emekçilerden yana olduğunu düşündükleri bilime sarılmışlardır. Nitekim Wang Hui de "Yeni Kültür Hareketi "bilim" ve "demokrasi" bayrağını kaldırıp monarşiye dönüş isteyen Kang Youwei (1858-1927) ve destekçilerine karşı dörtbaşı mamur bir saldırı başlattı" diyerek savaş ağaları içinde, başta

son Qing İmparatoru Pu-Yi tahta çıkarmayı düşünenler olmak üzere monarşiyi, dolayısıyla eski siyasal sistemi ve onun ideolojik-kültürel dünyasını yeniden inşa etmeye kalkanlara büyük bir meydan okuma olduğunu vurgular (Wang, 2015: 55). Reformist ve modernistler arasında orta yol bulmaya çalışan Liang'ın çevresinden Du Yaquan Batı ve Doğu düşüncesi arasında bir denge kurmaya çalışmıştır.

Du, tek bir ideolojinin her şeyi içermeyeceği ve farklı ideolojilerin birbirinin yararına var olduğunu; her zaman rakip ideolojiler tarafından paylaşılan ortak zeminlerin bulunduğu, bu nedenle aralarındaki farklılıkların sentez olasılığını dışlamadığını; insan aklının ürünü olan ideolojilerin doğal sınırlarının olamayacağını, düşünen insanın diğerleriyle iletişime girmek zorunda olduğunu söyler. Fikirlerin çatışmasının normal olduğu, fakat bu çatışmanın çözülmesiyle ilerlemelerin sağlandığı, bu nedenle insanların aşırıya kaçmadan, açık fikirli olması ve diğer görüşleri yadsımaması gerektiğini vurgular.

Du Yaquan, "Uyum Teorisi" (Tiaohe lun) Batı ve Doğu düşünceleri arasındaki dengeyi kurmaya yönelik bir düşünceyi savunmuştur. Bilim ve ahlaki eşit değerde gören Du, bilimin maddi hayatı iyileştirdiğini, ahlakın ise manevi

hayatın sürmesini sağladığını söyler. Bu bağlamda, Liang ve Yan gibi düşüncelerinden etkilendiği Herbert Spencer'da sosyal işbirliği ve karşılıklı yardımlaşmanın insanlığın ilerlemesi için önemine işaret eden düşünce dizileri olduğunu savunan Du, ahlakın, "en uygun olanın hayatta kalması"yla çelişmeyeceğini iddia eder. Avrupadaki siyasal gelişmeleri "uyum teorisi" açısından değerlendiren Du, tek bir ideolojinin her şeyi içermeyeceği ve farklı ideolojilerin bir birinin yararına var olduğunu; her zaman rakip ideolojiler tarafından paylaşılan ortak zeminlerin bulunduğunu, bu nedenle aralarındaki farklılıkların sentez olasılığını dışlamadığını; insan aklının ürünü olan ideolojilerin doğal sınırlarının olamayacağını, düşünen insanın diğerleriyle iletişime girmek zorunda olduğunu söyler. Fikirlerin çatışmasının normal olduğu, fakat bu çatışmanın çözülmesiyle ilerlemelerin sağlandığı, bu nedenle insanların aşırıya kaçmadan, açık fikirli olması ve diğer görüşleri yadsımaması gerektiğini vurgular. İlerlemenin motoru olarak uzlaşmayı savunan Du, "uzlaş"ı Konfüçyüsçülükten tevarüs eden ahlak anlayışı ile bütünleştirir (Fund, 2010: 88).

Yeni Kültür'ün Edebiyat Cephesi'nde "Genç Çin'in Romantikleri

Mingwei Song, dönemin romanlarında yer alan genç karakterlerde, modern Çin milliyetçi söyleminde merkezi bir sembolik işaret olan ve ulusal gençleşmeye yönelik sürekli özlemi ifade eden görkemli ve yüce "Genç Çin" imajının parıldadığını vurgular (Song, 2015: 8). Bu imaj, bilhassa Lu Xun, Ye Shengtao ve Mao Dun'un yarattığı karakterler üzerinden yansıtılmıştır. Dönemin Çin edebiyatı, "Genç Çinliler"i anlamak açısından başlı başına bir çalışma konusudur.

Bu dönemde dikkat çeken bir diğer edebiyat grubu, Çin romantizminin temsilcileridir. Avrupa'da Napolyon Savaşları döneminde parça ile bütün arasındaki ilişkiyi tartışan bir felsefi düşünce olarak ortaya çıkan romantikler, akla karşı hisleri, evrensel olana karşı kültürü, liberallerin bireyin karşı tercih eden, son derece tutkulu ifade tarzlarıyla milliyetçiliğin politik-kültürel dünyasını örmüştür.⁴ Romantik milliyetçilerin Sturm und Drug hareketinden başlayarak Avrupa'daki Jön akımlara ve milliyetçi örgütlere etkisi bilinmektedir. Çin'de tüm modernist siyasal güçler, geleneğe karşı açtıkları mücadele bayrağı içinde, yukarıda tartışıldığı üzere "Aydınlanma" değerlerini de savunmak zorundaydılar. Onların aynı zamanda milliyetçi ve Aydınlanmacı tavırları, bütün Avrupa dışı modernist milliyetçilerinin yaşadığı bir gerilim olarak izlenebilir. Siyasal tutum almak söz konusu olduğunda, geleneksel tarihsel iktidar bloğunun tüm kalıntılarını silmek için, milliyetçilerin taşra ve kır değerlerini yücelten bir siyasal-kültürel açılım yapmaları mümkün değildi. Daha sonra Mao Zedung, uzun mücadeleler sonunda, bu değerleri "Çin halkının ruhu" üzerinden romantize etmenin yolunu açmıştır. Mao'nun şiirlerinde de bu tesir görülebilir. Mao Zedung'un bu bakışı hâkim kılmasının 1940'lı yılları bulduğu düşünülürse, Çin romantiklerinin bizzat siyaset içinde boy göstermelerinin zorluğu 1919 ikliminde tahmin edilebilir. Bu nedenle Leo Ou-fan Lee siyaset dışında kalmaya özen gösteren Çin romantiklerinin bu dönemdeki varlığına vurgu yapar. Hatta Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşanan "sanat sanat için mi toplum için mi yapılmalıdır?" tartışmasının Çin'de Lu Xun'un temsil ettiği edebiyat kanonuyla romantikler arasında bir münazara konusu halini aldığını söyler (Yeh, 2017: 295; Leo, 1973: 72).

Sonuç

4 Mayıs 1919'da başlayan yurtsever gösterilerin akabinde Çin'in geleceğine damgasını vuracak olan siyasal elitlerin sivrildiği, kitle çizgisinin siyasal öneminin anlaşıldığı, monarşist tüm eğilimlerin elimine edildiği, cinsiyet eşitliğinin Çin siyasetinin temel meselelerinden biri haline dönüştüğü ve Çin Komünist Partisi'nin kurulmasında son derece önemli bir etkisi olan Yeni Kültür Hareketi, "Genç Çin" in yaratılmasındaki mihenk taşlarından biridir.

Bu hareketin neticesinde güçlenen, kitlelerle buluşan ve Sovyet Rusya'nın desteğini arkasına alan Çin Milliyetçi Partisi, ÇKP ile ittifak içinde Çin'in yeniden birleşmesinin yolunu açmıştır. 1927 itibarıyla yolları ayrılan ÇMP ve ÇKP içinde kendisine yer bulan bu dönemin gençleri, gerek bu partilerle gerekse de bu partilerle ittifak yapan örgütlenmeler içinde Çin'in geleceğinde belirleyici olmuşlardır.

1911 Xinhai Devrimi, cumhuriyetin ilanını sağlamışsa da geleneksel iktidar bloğunun içinde yer alan siyasal elitleri tasfiye edememiş ve bir süre sonra Çin tarihinin en büyük çalkantılı sürecine girmiştir. 1949 Çin Devrimi'ne kadar bu çalkantılı sürecin çeşitli merhaleleri içinde devam ettiği söylenebilir. 4 Mayıs ve Yeni Kültür Hareketi'yle Çin'in geleceğinde belirleyici olan "Genç Çinliler", 1911'in eksikliklerini tamamlayacakları ve Çin'i yeniden ayağa kaldıracakları kültürel dönüşüm ve yeni siyasal biçimlerini büyük bir meydan okumayla bu dönemde gerçekleştirmiş, böylelikle Çin'in en önemli devrimci sürecini inşa etmişlerdir.

"Genç Çin ve Genç Çinliler" kavramı olarak "Jön Türkler" kadar Çin siyasal hafızasında yer etmese de "gençlik" modern Çin siyasetinin en önemli sorunsallarından ve öznelereinden biri olmuştur. ÇKP'nin kuruluşunda, Ma'nun ÇKP liderliğini üstlendiğinde, Kültür Devrimi'nde, 4 Haziran'da,

1986 ve 1989'da "gençlik" Çin siyasetinin en önemli unsurlarından biri olmuştur. Onun Çin tarihinde bu kadar aktif bir özne haline gelmesinde; gerek zihniyet devrimi, gerek kitle çizgisinin siyasette öneminin anlaşılması ve gerekse de örgütsel yapıların tarih sahnesine çıkması açısından 4 Mayıs ve Yeni Kültür Hareketi'nin etkisi yadsınamaz. 🌸

YAZAR BEYANI

Bu çalışma bilimsel araştırma ve yayın etiği kurallarına uygun olarak hazırlanmıştır. Araştırmacı herhangi bir çıkar çatışması bildirmemiştir.

Notlar

¹ Mao Zedung, 1956'da ÇKP Merkez Komitesi Daimi Komite üyeliğine seçilen Deng Xiaoping ve Chen Yun'u, yaşları diğer üyelere göre daha genç olduğundan "Jön Türkler Grubu" olarak nitelendirmiştir (Hu, 2016: 36). Kang Yuwei başta olmak üzere, Çinli reformistlerin ve milliyetçilerin, yaşadıkları dönemde güncel bir olay olan Jön Türk Hareketi'ne ilgi duyduğu bilinmektedir. Fakat 1956'da bile bu ismin ÇKP içinde kullanılıyor olması, Jön Türk adının tanınırlığı ve etkisi bakımından önemlidir.

² Bu kavramı ilk kez müstear isim olarak Wu Jianren *The New Story of the Stone* adlı eserinde kullanmıştır: Old Youth, Çince, Lao Shaonian" 老少年 (Song, 2015: 65).

³ Çin'de bu dönemde "yazı dili – günlük dil" üzerine yapılan tartışma, Osmanlı İmparatorluğu'nda Tanzimat Dönemi'nde İbrahim Şinasi'nin başlattığı ve Osmanlı aydınlarını ikiye bölen tartışma sürecine çok benzemektedir. Çin'in bu tartışmayı Osmanlı İmparatorluğu'na nazaran bu kadar geç yapmasında, 1905'e kadar "sekiz ayaklı klasik sınav sistemi"nin temelinde klasik Çin dili ve edebiyatını bilmeye dayanması önemli rol oynamıştır. Aynı zamanda siyasetin sadece klasik dili bilen elit kesimler içinde tartışılan bir konu olması; ülkenin kurtuluşunun ekonomik ve kurumsal dönüşümlerle sağlanmasını savunan düşüncelerin hâkim olduğu bir dönemin ardından, 1911 Xinhai Devrimi'nin istenilen sonuçlara ulaşamaması üzerine, Çin aydınları bu kez zihniyet meselesini gündeme getirmişlerdir.

⁴ Bugün, romantizm ve milliyetçilik arasındaki ilişkiyi gözler önüne seren binlerce kaynak *Encyclopedia of Romantic Nationalism in Europe*'da derlenmiştir (<https://ernie.uva.nl/viewer.p/21>).

Kaynakça

- Chan, L. (2013). *Hu Shih*, Hu Shih | Chinese Philosopher, Diplomat & Educator | Britannica. (Erişim Tarihi: 07.08.2023).
- Chen, A. H. Y. (2011). "The Concept of 'Datong' in Chinese Philosophy as an Expression of the Idea of the Common Good". <https://core.ac.uk/download/pdf/37965443.pdf>. 4-5. (Erişim Tarihi: 21.07.2023).
- Çin Komünist Partisi Tarihi. (2012). Çin Komünist Partisi (ÇKP) Merkez Komitesi Parti Tarihi Araştırma Enstitüsü. (Çev. Tomas Aliyev). İstanbul: Canut Yayınları.
- Dirlik, A. (1989). *The Origins of Chinese Communism*. New York: Cambridge University Press.
- Etö, S. (1986). China's International Relations 1911 – 1931. J.K. Fairbank – A. Feurberker (Ed.) *The Cambridge History of China: Volume 13 Republican China 1912-1949 Part 2* içinde (s. 74-115). Cambridge: Cambridge University Press.
- Fenby, J. (2019). *History of Modern China: The Fall and Rise of A Great Power 1850 to the Present*. U.K.: Penguin Books.
- Fund, E. (2010). *Intellectual Foundations of Chinese Modernity: Cultural and Political Thought in the Republican Era*. New York: Cambridge University Press.
- Furth, C. (1973), "May Fourth in History", *Reflections On The May Fourth Movement: A Symposium*, Edt. Benjamin Schwartz, Cambridge, Massachusetts: Published by East Asian Research Center, Harvard University, s. 59-68.
- Goldman, M. (1973), "Left-Wing Criticism of the Pai-hua Movement", *Reflections On The May Fourth Movement: A Symposium*, Edt. Benjamin Schwartz, Cambridge, Massachusetts: Published by East Asian Research Center, Harvard University, s. 85-94.
- Grieder, J. B. (1970). *Hu Shih and the Chinese Renaissance: Liberalism in the Chinese Revolution, 1917-1937*. Massachusetts: Harvard University Press.
- Grieder, J.B. (1973). "The Question of 'Politics' in the May Fourth Era", *Reflections On The May Fourth Movement: A Symposium*, Edt. Benjamin Schwartz, Cambridge, Massachusetts: Published by East Asian Research Center, Harvard University, s. 95-102.
- Hu, A. (2016). *Çin Komünist Partisi Nasıl Yönetiliyor?*. Çev. Daniyar Kassymov, İstanbul: Yeni İnsan Yayımevi.
- Ishikawa, Y. (2013). *The Formation of the Chinese Communist Party*. (Çev. Jashua A. Fogel). New York: Columbia University Press.
- Jin, H. (2017), "Zhou Yucai Writes 'A Mad Man's Diary' Under The Pen Name Lu Xun", *A New Literary History of Modern China* (içinde), Edt. David Der – Wei Wang, Cambridge – Massachusetts: The Belknap Press s. 254-259.
- Leo, O.F. L. (1973), "The Romantic Temper of May Fourth Writers", *Reflections On The May Fourth Movement: A Symposium*, Edt. Benjamin Schwartz, Cambridge, Massachusetts: Published by East Asian Research Center, Harvard University, s. 69-84.
- Meisner, M. (1973), "Cultural Iconoclasm, Nationalism, and Internationalism in the May Fourth Movement". *Reflections On The May Fourth Movement: A Symposium*, Edt. Benjamin Schwartz, Cambridge, Massachusetts: Published by East Asian Research Center, Harvard University, s. 14-22.
- Mitter, R. (2004). *A Bitter Revolution: China's Struggle With The Modern World*. New York: Oxford University Press
- Mao, Z. (2013). *Seçme Eserler Cilt III*. (Çev. Yok). İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Schwartz, B. (1973), "Introduction". *Reflections On The May Fourth Movement: A Symposium*, Edt. Benjamin Schwartz, Cambridge, Massachusetts: Published by East Asian Research Center, Harvard University.
- Snow, E. (2015). *Çin Üzerinde Kızıl Yıldız*. (Çev. Enis Esmer). İstanbul: Yordam Kitap.
- Song, M. (2015). *Young China: National Rejuvenation and the Bildungsroman, 1900-1959*, Cambridge, Massachusetts: Published by Harvard University Asia Center.
- Spence, J. D. (1990). *The Search for Modern China*. New York: W. W. Norton & Company.
- Wang, H. (2015). *Çin'in Yirminci Yüzyılı: Devrim, Geri Çekilme ve Eşitliğe Giden Yol*. (Çev. Ümit Şenesen). İstanbul: Yordam Kitap.
- Wang H. (2017). "Lu Xun and Tombstones", *A New Literary History of Modern China* (içinde), Edt. David Der – Wei Wang, Cambridge – Massachusetts: The Belknap Press s. 306-310.
- Weston, T.B. (1998). The Formation and Positioning of the New Culture Community, 1913-1917, *Modern China*, Vol. (24-3), s. 255-284.
- Yeh, W. (2017). "Hu Zhimo and Chinese Romanticism". *A New Literary History of Modern China* (içinde), Edt. David Der – Wei Wang, Cambridge – Massachusetts: The Belknap Press s. 295-300.
- Zhao, X. (2023), Tempered Radicalism: Zhang Dongsun and Chinese Guild Socialism, 1913-1922. *International Review of Social History*. 68 (2). s. 233 – 256.
- Modern China: An Encyclopedia of History, Culture and Nationalism*. (1998). Wang K.W. (Ed.). New York: Garland Publishing.
- <https://ernie.uva.nl/viewer/p/21> (Erişim Tarihi: 26.04.2025)